

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 30. nóvember 2020

Efni: Umsögn BSRB um frumvarp til laga um fæðingar- og foreldraorlof, 323. mál

BSRB hefur fengið til umsagnar frumvarp um fæðingar- og foreldraorlof, mál 323. Frumvarpið byggir á vinnu nefndar sem skipuð var árið 2019 um að gera heildarendurskoðun á lögum 95/2000 um fæðingar- og foreldraorlof. BSRB átti fulltrúa í nefndinni, ásamt öðrum aðilum vinnumarkaðar og hagsmunaaðilum.

Í frumvarpinu eru ýmis atriði sem bandalagið fagnar. Má þar nefna lengingu fæðingarorlofs, aukin réttindi einstæðra foreldra, styrki til foreldra sem búa fjarri fæðingarþjónustu og lengri rétt foreldra til orlofs vegna fósturláts og andvanafæðingar. Einnig að Fæðingarorlofssjóður muni gefa út árlega tölulegar upplýsingar, m.a. um nýtingu foreldraorlofs sem og að lögin hafi verið endurskrifuð og kaflaskipting sé nú mun skýrari.

Lenging orlofs í 12 mánuði og skipting orlofs milli foreldra

BSRB fagnar sérstaklega þeim löngu tímabæra áfanga að fæðingarorlofið skuli nú lengt í 12 mánuði. Enn fremur styður BSRB þá skiptingu fæðingarorlofs milli foreldra sem lögð er til í 8. gr. frumvarpsins, þ.e. að meginreglan verði jöfn skipting en að einn mánuður verði framseljanlegur. BSRB hefur lengi verið þeirrar skoðunar að réttur til fæðingarorlofs eigi að skiptast jafnt á milli foreldra. Markmið laga um fæðingar- og foreldraorlof eru tvíþætt, annars vegar að tryggja samvistir barna við foreldra sína og hins vegar að gera konum og körlum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf. Tölur frá Fæðingarorlofssjóði sýna að mæður nýta nánast allan sameiginlega réttinn og feður þann tíma sem þeim er úthlutað.¹ Tölur frá hinum Norðurlöndunum segja sömu sögu.²

Fæðingarorlofskerfið er hornsteinn jafnréttis, bæði á vinnumarkaði og í samfélaginu. Jöfn skipting orlofs mun stuðla að því að fjarvera beggja foreldra frá vinnumarkaði vegna barneigna verði jafn löng og áhrifin af tímabundnu brotthvarfi af vinnumarkaði þau sömu. Þá yrði slík aðgerð mikilvæg til að tryggja jafna möguleika foreldra til samveru með barni sínu og þátttöku í uppeldi barna og heimilishaldi. Í skýrslu starfshóps um framtíðarstefnu í fæðingarorlofsmálum frá 2016 var lagt til að fæðingarorlofið yrði lengt í áföngum frá 2019 til 2021. Í skýrslunni er tekið skýrt fram að æskilegt sé stefnt verði að því að skipta rétti til fæðingarorlofs jafnt á milli

¹ Svar félags- og barnamálaráðherra við fyrirspurn frá Andrésí Inga Jónssyni um fæðingar- og foreldraorlof <<https://www.althingi.is/altext/150/s/0241.html>>.

² Tölur og umfjöllun má m.a. sjá í nýrri skýrslu Kvenréttindafélags Íslands, Norges kvinneobby og Sveriges kvinneobby þar sem fæðingarorlofskerfi Norðurlandanna eru borin saman <<https://view.publitas.com/kvenrettindafelag/foraldradedig-mer-an-koksbordsfraga/page/1>>.

foreldra og vísað til hagsmuna fjölskyldna almennt og jafnréttissjónarmiða.³ Sjást þessi sjónarmið víða í greinargerðinni sem fylgja frumvarpinu.

Kvenréttindafélag Íslands, Femínísk fjármál, FKA- félag kvenna í atvinnulífinu, ASÍ, BHM og BSRB opnuðu nýlega vefsíðuna Betrafæðingarorlof.is. Þar má finna staðreyndir sem byggja á rannsóknum um fæðingarorlof á Íslandi og í nágrannalöndunum. Þessar rannsóknir sýna skýrt að þátttaka fedra í fæðingarorlofinu hefur haft afar jákvæð áhrif, meðal annars að fedur taka í auknum mæli þátt í umönnun barna sinna, það dregur úr skilnaðartíðni hjá ungum foreldrum og staða mæðra á vinnumarkaði hefur eflst. Bandalagið leggur því ríka áherslu á að byggt sé áfram á þeim góða grunni hefur skapast með kerfinu og stuðlað sé jafnari ábyrgð foreldra á umönnun barna sinna.

Réttur einstæðra foreldra

Í 9. gr. frumvarpsins er fjallað um þau tilvik þegar fæðingarorlof lengist eða réttur til orlofs er framseldur milli foreldra. Nokkur ný atriði falla þar undir skv. frumvarpinu og telur BSRB að þau séu öll til bóta. Þannig er fjallað um að ef barn verður ekki fedrað getur móðir fengið 12 mánaða fæðingarorlof, og ef annað foreldri sætir nálgunarbanni eða brottvísun af heimili getur réttur færst yfir til hins foreldris. BSRB fagnar einnig þeim viðbótum sem komu inn í frumvarpið eftir umsagnir bárust í samráðsgátt stjórnvalda, 7. og 8. mgr. 9. gr. Þar er lagt til í 7. mgr. að ef annað foreldri á ekki rétt til fæðingarorlofs eða fæðingarstyrks samkvæmt íslenskum eða erlendum lögum skuli réttur færast til hins foreldris. Þá er í 8. mgr. lagt til að ef fyrir liggur að annað foreldri muni ekki annast barnið sé Vinnumálastofnun heimilt að framselja orlof þess foreldris til hins foreldrisins. BSRB telur að þessar viðbætur séu verulega til bóta að því er varðar réttindi einstæðra foreldra og leggur til að þær fari óbreyttar í gegnum þingið.

Brúum umönnunarbilið

BSRB fagnar því að fallið hafi verið frá því að stytta tímabil til töku fæðingarorlofs úr 24 mánuðum í 18 mánuði, en bandalagið gerði athugasemdir við þetta í umsögn sem skilað var í samráðsgátt stjórnvalda, meðal annars með vísan til þess að fjölmörg sveitarfélög bjóða ekki upp á dagvistun frá 12 mánaða aldri. Þá bendir BSRB á að Ísland er eitt Norðurlandanna þar sem börn eiga ekki lögbundinn rétt til dagvistunar.⁴ Í þessu samhengi má nefna að starfshópurinn um framtíðarstefnu í fæðingarorlofsmálum lagði einnig til að öllum börnum yrði tryggt leikskólaláss við 12 mánaða aldur og að skipuð yrði sérstök verkefnisstjórn með fulltrúum ríkis og sveitarfélaga til að vinna að því.⁵ Þeirri tillögu hefur ekki verið fylgt eftir og kallar BSRB eftir því að dagvistunarmál verði tekin til skoðunar í félagsmálaráðuneytinu eða á Alþingi á ný.

³ Velferðarráðuneytið *Framtíðarstefna í fæðingarorlofsmálum. Tillögur starfshóps*, bls. 24. Aðgengilegt á <https://www.stjornarradid.is/media/velferdarraduneyti-media/media/skyrslur2016/11032016_Framtidarstefna_i_daedingarorlofsmalum.pdf>.

⁴ Sonja Ýr Þorbergsdóttir *Skýrsla BSRB um dagvistunarræði* (2017) <https://www.bsrb.is/static/files/Utgefid_efni/skyrsla-bsrb-um-dagvistunarruedi-mai-2017.pdf>

⁵ Velferðarráðuneytið *Framtíðarstefna í fæðingarorlofsmálum. Tillögur starfshóps*, bls. 28. Aðgengilegt á <https://www.stjornarradid.is/media/velferdarraduneyti-media/media/skyrslur2016/11032016_Framtidarstefna_i_daedingarorlofsmalum.pdf>.

Lágmarksgreiðslur óskertar

Í frumvarpinu eru engar breytingar lagðar til á greiðslum til foreldra í fæðingarorlofi. BSRB gerir ekki athugasemd við hámarksgreiðslurnar eins og þær eru nú, en telur þó eðlilegt að þær fylgi almennri launaþróun í landinu og hækki með reglulegu millibili. BSRB ítrekar fyrri kröfur um að greiðslur sem samsvara lágmarkslaunum verði óskertar, en nú miðast allar greiðslur við 80% af fyrri launum. Þann 1. janúar 2021 verða lágmarkslaun fyrir fullt starf á íslenskum vinnumarkaði 351.000 kr., og leggur bandalagið ríka áherslu á að foreldrar í láglaunastörfum fái óskert fæðingarorlof.

Að lokum

BSRB ítrekar stuðning sinn við lengingu fæðingarorlofs í 12 mánuði og jafna skiptingu milli foreldra, og hvetur til þess að frumvarpið verði að lögum með þeim breytingum sem lagðar eru til varðandi óskertar lágmarksgreiðslur.

Fyrir hönd BSRB,

Dagný Aradóttir Pind
lögfræðingur